

Wpływ środków masowego przekazu na dziecko w wieku przedszkolnym

Wiedza dziecka o świecie kształtowana była zawsze przez jego najbliższe otoczenie społeczne i przyrodnicze. Za proces socjalizacji odpowiadali rodzice, dziadkowie, rodzeństwo oraz instytucje: przedszkole i szkoła. Treść informacji przekazywanych dziecku była zgodna z tradycją i kulturą danej rodziny, instytucje natomiast przekazywały informacje dostosowane do wieku dziecka. Doboru informacji dokonywano kierując się dwoma wskaźnikami: co dziecko w danym wieku wiedzieć powinno, a przed czym należy je chronić. Oczywiście jest, że dziecko powinno wzrastać w poczuciu bezpieczeństwa, stopniowo poznając świat: ucząc się go obserwować, doświadczać i przekształcać.

Jednak współczesne dziecko już od najwcześniejszego dzieciństwa znajduje się pod wpływem jeszcze innych źródeł informacji o świecie – środków masowego przekazu, do których zalicza się przede wszystkim telewizję, komputer, radio i prasę. Obserwując stale zabawy i zajęcia dzieci, wiemy, że największy wpływ na ich zachowanie wywierają telewizja i komputer, dlatego chciałabym zwrócić na nie szczególną uwagę.

TELEWIZJA

Telewizja bywa określana przenośnią „okno na świat”. Stwarza ona możliwości obserwowania rzeczywistości niedostępnej naszym zmysłom w danym czasie, poznawanie dalekich zakątków Ziemi, podglądanie z bliska świata przyrody, „uczestniczenie” w odkryciach naukowych. Duże znaczenie ma też funkcja rozrywkowa i informacyjna. Zatem telewizja umożliwia miłe spędzenie czasu, lepsze poznanie świata, uczestniczenie w kulturze i posiadanie aktualnych informacji o wydarzeniach z każdego miejsca na świecie. Dlaczego więc budzi tyle pytań i niepokojów? Jakie zagrożenia niesie korzystanie z telewizji przez najmłodszych?

Wpływ programów telewizyjnych na dziecko może być korzystny tylko wtedy, gdy nie zakłóca innych zajęć; nie ogranicza czasu spędzanego na zabawach ruchowych, nie powoduje znużenia dziecka oraz nie ogranicza jego kontaktów z rodziną i rówieśnikami.

Aby zapobiec powstawaniu wad postawy należy zadbać o to, aby dziecko oglądało programy telewizyjne oparte o krzesło lub fotel z nogami symetrycznie skrzyżowanymi. W przeciwnym razie długotrwałe utrzymywanie nieprawidłowej postawy może doprowadzić

do skrzywienia kręgosłupa. Wadom wzroku należy przeciwdziałać, zapewniając dziecku odpowiednią odległość od telewizora: 3,5 m, przy małym ekranie 2,5 m. Oprócz tego należy zadbać, aby w pokoju paliła się przynajmniej jedna lampa. Należy też zwrócić uwagę na porę emisji – dzieci nie powinny oglądać telewizji po dobranocce.

Czas spędzony na oglądaniu telewizji ogranicza ponadto kontakt dziecka z rodziną i rówieśnikami. Mimo że osoby te są fizycznie obecne, to ich kontakt ograniczony jest do krótkiego lub zdawkowego przekazywania sobie informacji, ponieważ uwaga wszystkich koncentruje się na oglądanym programie. Nie ma czasu na udzielanie odpowiedzi czy wyjaśnianie wątpliwości, jakie budzą się w dziecku. Z czasem może ono przestać zadawać pytania lub szukać odpowiedzi w środowisku pozarodzinnym.

Następnym niebezpieczeństwem, zwłaszcza dla nieukształtowanej jeszcze osobowości dziecka, jest naśladowanie przez niego zachowań wybranego bohatera. Jeśli jest to bohater, który postępuje według akceptowanych przez rodzinę norm, to może wywrzeć nawet korzystny wpływ. Niestety, telewizja, często nawet kreskówki, pokazują wiele przemocy i zła, co negatywnie wpływa na dziecko. Współcześni bohaterowie kreskówek tracą głowę po to, by za chwilę wstać i pokazać, że nic się nie stało. Dziecko uznaje takie stany za prawdziwe i jest przekonane, że w rzeczywistości również jest to możliwe. Trudno wtedy mu wytłumaczyć, że zachowanie agresywne w stosunku do kolegi czy koleżanki może sprawiać im ból i cierpienie. Poza tym ludzi agresywnych przedstawia się często jako bardzo atrakcyjnych i choć w końcu spotyka ich kara za złe czyny, to jednak ogólny obraz tej osoby pozostaje pozytywny, co wywołuje tendencję do identyfikowania się z tą postacią.

Niewątpliwie telewizja mami zmysły dziecka. Nie może ono niczego dotknąć, widzi coś żywego, poruszającego się i jednocześnie nieżywego, nie może nawiązać prawdziwej relacji z tym, co widzi i z tymi osobami, które widzi. Tymczasem tym, co jest najistotniejsze w rozwoju dziecka jest poznawanie świata wszystkimi zmysłami poprzez działanie. Sceny w filmach i bajkach zmieniają się bardzo szybko – dzieci nie zatrzymują się dłużej niż jedną minutę na jednej scenie. Atakuje to system nerwowy dziecka. Jest ono zalewane bodźcami, z którymi nie może sobie poradzić, staje się nerwowe. Uwagę dzieci podczas oglądania telewizji przykuwa nieustanna zmiana dystansu – coś jest raz blisko, raz daleko. W takich właśnie sytuacjach człowiek przeżywa strach. Im więcej oglądamy, tym więcej się boimy. Pozostawienie dziecka samotnym przed telewizorem może z biegiem czasu powodować trudności w nawiązywaniu kontaktów z innymi ludźmi, a także przyczyniać się do nadaktywności dziecka. Młody organizm potrzebuje ruchu i wielu wrażeń, dlatego po wielogodzinnych sesjach telewizyjnych dzieci bywają niezwykle ruchliwe i głośne.

W ten sposób wyzwala się ich energia nagromadzona w fazie bezruchu, którą muszą jakoś zrekompensować. Przekaz emitowany przez telewizję dostarcza silnych wrażeń, utrzymując w napięciu, absorbuje uwagę poprzez szybką, pasjonującą akcję. Dzieci, które intensywnie oglądają telewizję mają tendencje do porzucania działań przed ich zakończeniem z powodu nienaturalnego zmęczenia i znudzenia. Nie potrafią skupić swojej uwagi na dłużej, opanowały jednak umiejętność biernego uczenia się, upośledzeniu ulega ich wyobraźnia, której nie mają sposobności ćwiczenia. Wysiłek twórczy towarzyszy tworzeniu obrazów mentalnych podczas słuchania bajek, nagrań lub obcowania z zabawkami, które nie mają wbudowanych efektów dźwiękowych – zabawki mają pobudzać wyobraźnię dziecka, a nie dawać im jednoznacznych odpowiedzi.

KOMPUTER

Obok telewizji kolejnym, coraz bardziej powszechnym źródłem, w którym króluje przemoc, są gry komputerowe. Dziecko angażuje się w nie emocjonalnie, przeżywa i nierzadko przenosi obserwowane zachowania do rzeczywistości, utożsamiając się z postaciami tych gier. Ciągłe oglądanie przemocy ma wpływ nie tylko na nasilenie zachowań agresywnych, ale również obniża wrażliwość na obserwowaną agresję.

W przeciwieństwie do oglądania telewizji, w przypadku której mamy do czynienia z biernym odbiorem przekazu, w grach komputerowych dziecko jest bezpośrednim uczestnikiem wydarzeń na ekranie monitora i ma możliwość ich kreowania. Komputery mogą stanowić zagrożenie dla podstawowego systemu wartości. Nie ma w nich miejsca na dobro i zło, tam rządzi skuteczność – jednym klawiszem zabijamy bohatera, ale już za chwilę podnosi się on i walczy dalej. Jak wytłumaczyć dziecku, że to tylko gra, że człowiek ma tylko jedno życie, a to, co widzi na ekranie to tylko fikcja? W pewnym momencie zacierają się granice między fantazją, fikcją a rzeczywistością; dziecko ma problemy ze znalezieniem granicy między życiem a śmiercią; ma problemy z funkcjonowaniem w tzw. „realu”.

Gry komputerowe mają wiele zalet, jeśli tylko są odpowiednio dobrane do wieku dziecka. Gry edukacyjne, bo o nich mowa, rozwijają zręczność manualną, wyobraźnię przestrzenną, refleks, umiejętność kojarzenia, logicznego myślenia, doskonałą koordynację wzrokowo-ruchową, uczą podejmowania decyzji i zastanawiania się nad ich konsekwencjami, poszerzają wiedzę. Komputer może więc być wspaniałym narzędziem rozwoju i źródłem radości, odpoczynku i relaksu i aby tak było, dziecko w wieku przedszkolnym może przed nim przebywać ok. 1-2 godzin dziennie. W innym wypadku jest to niszczenie ogólnego stanu zdrowia.

Długie siedzenie przed komputerem powoduje pogarszanie wzroku, wady postawy – skrzywienie kręgosłupa; korzystanie ze słuchawek wpływa na pogorszenie słuchu, a promieniowanie przyspiesza groźne choroby. Szczególnie niebezpieczne jest uzależnienie od komputera, które nie pojawia się z dnia na dzień. Kiedy dziecku trudno obejść się bez gier komputerowych, jeśli zamiast bawić się z kolegami, uprawiać sport i zabawy ruchowe, rozmawiać z rówieśnikami i bliskimi, myśli tylko o tym, jak najszybciej włączyć komputer, a brak dostępu do niego powoduje rozdrażnienie lub nawet agresję, to mamy do czynienia z uzależnieniem. W takiej sytuacji za późno już na groźby czy rozmowy wychowawcze.

Co robić aby tego uniknąć?:

- nie należy pozostawiać dzieci samych z komputerem,
- jasno określić reguły korzystania z komputera (czas, stała pora dnia),
- kupować gry odpowiednie do wieku dziecka,
- proponować inne formy rozrywki (np. aktywność ruchową),
- pokazać dziecku inne sposoby wykorzystania komputera,
- zablokować dziecku niekontrolowany dostęp do Internetu,
- umieścić komputer w miejscu ogólnie dostępnym,
- rozmawiać z dzieckiem na temat jego ulubionych gier.

Problem wpływu środków masowego przekazu jest skomplikowany i nie można jednoznacznie stwierdzić, że ma on pozytywne albo negatywne oddziaływanie na dziecko. Psychologowie, pomimo zalet mediów, sygnalizują niebezpieczeństwo, jakie niesie zetknięcie się z wzorami agresywnych zachowań, prezentowanych na ekranie telewizora czy komputera. Przede wszystkim jednak zło kryje się w realnym świecie, dlatego też rodzina powinna dostarczać podstawowych wzorów postrzegania i rozumienia rzeczywistości. Powinna też wspomagać kształtujące się u dziecka możliwości poznawcze, poprzez wyrobienie u niego krytycznego stosunku wobec mass mediów, podkreślenie nierealności świata medialnego, dostarczanie pozytywnych wzorów zachowań, a przede wszystkim chronić dziecko i nie pozostawiać go samotnym w kontaktach z mediami. Sam kontakt nie jest zły sam w sobie, gdyż może mieć bardzo pozytywne skutki. Ważne jednak, aby kontrolować treści oglądane przez najmłodszych. Zaangażowani w to powinni być rodzice i opiekunowie, którzy swoją postawą powinni dawać przykład dzieciom, a przede wszystkim rozmawiać z nimi o treściach pokazywanych w mediach, uczulać je na zło i wskazywać dobro.

Bibliografia:

1. Petrilak E., *Czy telewizja pomaga w rozwoju dziecka?*, Bliżej Przedszkola. Wychowanie i edukacja, 11/2005.
2. Raś D. (2000), *Współczesne środki wizualne (komputer i telewizja) jako zagrożenie dla realnych kontaktów z ludźmi* [w:] J.A. Nowak (red.), *Wybrane zjawiska powodujące zagrożenia społeczne*, Kielce.
3. Wiergowski G., *Ekranowe wzorce do naśladowania*, Edukacja i Dialog 6/1995.
4. [www.fakty.media.pl/Zalety i wady płynące z mediów.html](http://www.fakty.media.pl/Zalety_i_wady_plynace_z_mediow.html)
5. <http://www.szkolnictwo.pl/index.php?id=PU6109>